

Eluned Morgan AS/MS
Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

Julie Morgan AS/MS
Y Dirprwy Weinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Deputy Minister for Social Services

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref
Ein cyf/Our ref: MA-EM-2623-21

Russell George AS
Cadeirydd
Y Pwyllgor Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol

27 Gorffennaf 2021

Annwyl Russell

Gweler ein hymateb i'r argymhellion yn eich adroddiad diweddar, Covid-19: Ymchwiliad i effaith Covid-19, a'r ffordd y cafodd ei reoli, ar iechyd a gofal cymdeithasol yng Nghymru: Blaenoriaethau ar gyfer y cam nesaf. Gan fod y Dirprwy Weinidog Iechyd Meddwl a Llesiant yn aelod o'r pwyllgor ar y pryd, mae wedi nodi'r ymateb er gwybodaeth y tro hwn, er mwyn osgoi unrhyw wrthdaro buddiannau posibl.

Yn gywir

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Eluned Morgan'.

Eluned Morgan AS/MS
Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau
Cymdeithasol
Minister for Health and Social Services

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Julie Morgan'.

Julie Morgan AS/MS
Y Dirprwy Weinidog Gwasanaethau
Cymdeithasol
Deputy Minister for Social Services

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400
Gohebiaeth.Eluned.Morgan@llyw.cymru
Correspondence.Eluned.Morgan@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Ymateb Ysgrifenedig gan Lywodraeth Cymru i adroddiad y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol o'r enw Covid-19: Ymchwiliad i effaith COVID-19, a'r modd y mae'n cael ei reoli, ar iechyd a gofal cymdeithasol yng Nghymru: blaenoriaethau'r cyfnod nesaf

Nodir ymatebion manwl i argymhellion yr adroddiad isod:

Argymhelliad 1

Wrth wneud penderfyniadau ynghylch llacio cyfyngiadau, dylai Llywodraeth Cymru gydbwysu'r effaith bosibl o ran trosglwyddo'r feirws yn erbyn manteision posibl unrhyw lacio i wahanol grwpiau a chymunedau. Yn benodol, dylai Llywodraeth Cymru flaenoriaethu gweithgareddau a fydd yn cael yr effaith fwyaf ar iechyd meddwl ac iechyd corfforol, a lles emosiynol y rhai sydd wedi cael eu taro waethaf gan y pandemig. Dylai hyn gynnwys rhoi blaenoriaeth i gael plant a phobl ifanc yn ôl i ddysgu wyneb yn wyneb mewn ysgolion a lleoliadau addysgol eraill.

Ymateb: Derbyn

Mae Llywodraeth Cymru wedi dweud droeon mai ein prif flaenoriaeth oedd galluogi plant a myfyrwyr i ddychwelyd i ddysgu wyneb yn wyneb. Rydym wedi egluro na ddylai newidiadau eraill i gyfyngiadau beryglu'r amcan hwnnw. Ar ôl i ddysgwyr y Cyfnod Sylfaen a rhai myfyrwyr galwedigaethol ddechrau dychwelyd ym mis Chwefror, fe wnaeth pob dysgwr ddychwelyd i ddysgu ar y safle ar ôl gwyliau'r Pasg ar 12 Ebrill.

Mae'r fersiwn ddiweddaraf o Gynllun Rheoli'r Coronafeirws: Lefelau Rhybudd Diwygiedig yng Nghymru (Mawrth 2021) yn nodi sut y byddwn yn mynd ati'n ofalus ac yn raddol i lacio cyfyngiadau'r coronafeirws. Ein ffocws yn y lle cyntaf oedd lleddfu'r cyfyngiadau a oedd yn ceisio gwella lles mewn lleoliadau awyr agored lle mae'r risg o drosglwyddo'r feirws yn llai.

Goblygiadau ariannol – Dim ychwanegol.

Argymhelliad 2

Dylai Llywodraeth Cymru ac Iechyd Cyhoeddus Cymru gadw ffocws clir ar gyfathrebu. Dylai hyn gynnwys gweithio gyda phartneriaid a rhwydweithiau ledled Cymru i sicrhau bod pobl yn gallu cael gafael ar wybodaeth glir o ffynonellau dibynadwy, a mynd i'r afael yn rhagweithiol â'r gamwybodaeth a ledaenir yn ein cymunedau.

Ymateb: Derbyn

Mae Llywodraeth Cymru wedi cynnal ymgyrch gyfathrebu heb ei thebyg wrth ymateb i'r pandemig. Mae wedi cynnwys ymgyrch proffil uchel Diogelu Cymru, a fabwysiadwyd gan gyrrff cyhoeddus ledled Cymru fel y brand cenedlaethol; cynadleddau rheolaidd i'r wasg a ddarlledir yn fyw ar BBC Wales a'n sianeli cyfryngau cymdeithasol; hysbysebion digidol, ar y teledu, ar y radio, y tu allan i'r cartref ac yn y wasg, a chyfeirio pobl at wefannau Llywodraeth Cymru ac Iechyd Cyhoeddus Cymru i gael gwybodaeth gywir. Datblygir negeseuon cyfathrebu sydd wedi'u targedu'n fanwl gan weithio gyda rhanddeiliaid ac fe'u cyflwynir mewn partneriaeth; hyd yma, rydym wedi gweithio gyda 250 a mwy o bartneriaid a dylanwadwyr i gyrraedd cynulleidfaoedd allweddol gan gynnwys pobl ifanc a chymunedau Pobl Dduon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig. Mae esbonio'r rhesymau dros benderfyniadau yn hanfodol ac rydym yn rhoi esboniadau ochr yn ochr â newidiadau mewn rheoliadau a chanllawiau yn ein negeseuon cyfathrebu a thrwy gyhoeddi cyngor gwyddonol i Weinidogion. Gan weithio gydag arbenigwyr i fynd i'r afael â chamwybodaeth, mabwysiadwyd y strategaeth o hyrwyddo negeseuon cadarnhaol a ffeithiol gywir i wrthddadlau naratifau anghywir a chamarweiniol a rhannu'r rhain â'r holl rhanddeiliaid i'w defnyddio i ddelio â materion penodol. Byddwn yn parhau â'r dull hwn wrth symud ymlaen.

Goblygiadau ariannol – Dim ychwanegol

Argymhelliad 3

Dylai Llywodraeth Cymru barhau i gyfathrebu'n rhagweithiol â phobl o grwpiau neu gymunedau sy'n llai tebygol o gymryd y brechlyn ac sydd â llai o hyder ynddo, yn enwedig lle gallai grwpiau o'r fath hefyd fod yn fwy agored i niwed o COVID-19.

Ymateb: Derbyn

Ein nod yw sicrhau bod pob person yn gallu gwybod am, deall a manteisio ar eu cynnig o'r brechlynnau ac nad oes unrhyw un yn cael ei adael ar ôl. I'r perwyl hwn, cyhoeddwyd ein Strategaeth Frechu ar 11 Ionawr a chyhoeddwyd diweddariadau i'r strategaeth ar 26 Chwefror, 23 Mawrth a 7 Mehefin. Hefyd, rydym yn cyhoeddi diweddariadau wythnosol i rannu'r manylion diweddaraf i bobl am hynt y rhaglen frechu a'r wybodaeth ddiweddaraf am effeithlonrwydd a diogelwch y brechlyn. Mae ein strategaeth frechu a'n diweddariadau dilynol yn pwysleisio'n glir pa mor dyngedfennol o bwysig yw cyfathrebu'n rhagweithiol a'n bod yn parhau i sicrhau bod y lefelau sy'n manteisio ar y brechlyn mor uchel â phosibl. Mae hyn hefyd yn golygu deall y rhesymau pam mae rhai grwpiau yn dewis peidio cael eu y brechlyn – boed yn fynediad, logisteg, amseru, diwylliant, pryderon ffydd neu ieithoedd - a gweithio gyda chymunedau a lleisiau dibynadwy er mwyn chwalu unrhyw rwystrau a mynd i'r afael â phryderon.

Mae'r bwlch yn y niferoedd sy'n manteisio ar y brechlyn wedi gostwng yn sylweddol ymhlith grwpiau ymylol, sy'n galonogol. Llwyddwyd i gyflawni hyn drwy amryw o ddigwyddiadau ymgysylltu, gweminarau mewn ieithoedd gwahanol, sesiynau bord gron, digwyddiadau holi ac ateb lle gallai pobl 'holi'r arbenigwyr' a sgwrsio gyda lleisiau dibynadwy. Yn ogystal, mae saith bwrdd iechyd Cymru yn edrych yn fanwl ar eu data 'heb fynychu' (DNA) ac maent wedi addasu eu trefn weithio i sefydlu clinigau dros dro er mwyn brechu pobl mewn cymunedau lleol, sy'n debygol o ddenu mwy, fel safleoedd Teithwyr a Mosgiau. Bydd hyn yn parhau wrth i ni gyflwyno'r rhaglen frechu i'r to iau. Rydym yn hynod ddiolchgar i fudiadau gwirfoddol, arweinwyr grwpiau ffydd a'u sefydliadau cymorth sydd wedi helpu yn hyn o beth.

Ein bwriad yw sicrhau nad oes neb yn cael ei adael ar ôl. Does dim dyddiad terfyn ar gynnig brechlyn, ac rydym yn gwybod efallai y bydd llawer a oedd yn gyndyn i ddechrau am fanteisio ar y cynnig maes o law ar ôl pwysu a mesur. Hefyd, efallai y byddant yn teimlo'n hapusach os gall aelodau iau o'u teuluoedd fod gyda nhw ar yr un siwrnai frechu. Rydym hefyd yn ailgysylltu â'r rhai a oedd efallai'n sâl pan gynigiwyd y brechlyn iddyn nhw'n wreiddiol, ac nad oeddent yn gallu mynychu'r apwyntiad ar y pryd.

Rydym wedi sefydlu ein Pwyllgor Brechu Teg, sy'n rhoi cyngor ar sut i sicrhau bod pawb yng Nghymru sy'n gymwys i gael brechiad COVID-19 yn cael mynediad teg a chyfle teg i gael eu brechlyn, er mwyn mynd i'r afael â rhwystrau sy'n effeithio'n anghymesur ar grwpiau poblogaeth heb eu gwasanaethu'n ddigonol. Mae hyn yn cynnwys anghenion grwpiau a allai fod cwmpo drwy'r rhwyd o'r blaen, fel pobl ag anableddau corfforol, synhwyraidd a dysgu, a'r rhai heb gartref, neu'r rhai ag anghenion iechyd meddwl. Fe'i llywir gan adroddiad misol Iechyd Cyhoeddus Cymru ar y nifer sy'n manteisio ar y brechlyn. Mae'r adroddiad hwn yn crynhoi'r gwybodaeth am gydraddoldeb y rhaglen frechu yng Nghymru yn ôl rhyw, amddifadedd economaidd-gymdeithasol a grŵp ethnig.

Goblygiadau ariannol – Dim ychwanegol.

Argymhelliad 4

Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda meddygon teulu, fferyllfeydd cymunedol a darparwyr gofal sylfaenol eraill i sicrhau bod ganddynt ddigon o gapasiti ac adnoddau i hwyluso'r broses barhaus o gyflwyno'r rhaglen frechu ochr yn ochr â darparu eu gwasanaethau arferol.

Ymateb: Derbyn

Mae'r Cynllun Gofal Sylfaenol ar gyfer lmiwneiddio rhag COVID-19 (PCCIS) yn caniatáu i fyrddau iechyd gcontractio ar delerau cyfartal â'r holl gcontractwyr Gofal Sylfaenol. Mater i fyrddau iechyd yw penderfynu a ydynt yn dymuno defnyddio'r dull hwn a sut maen nhw'n dymuno gwneud hynny. Mae pob contractiwr yn cael tâl o £12.58 am bob brechlyn a roddir, a hyd yma mae tua 34% o'r holl frechlynnau wedi'u darparu drwy'r dull hwn. Mae'r dull hwn yn galluogi byrddau iechyd i osgoi gorlwytho un gwasanaeth, sy'n gorfod parhau â'i fusnes arferol wrth gymryd rhan yn y rhaglen frechu.

Mae'r gwaith o adeiladu seilwaith yn parhau ac mae'n addasu'n barhaus er mwyn gweddu'r carfanau sy'n cael eu brechu. Mae'r gymuned gofal sylfaenol wedi bod yn allweddol yn y broses, gan ymateb yn gyflym ac yn gadarnhaol, a chymryd rhan ganolog yn y gwaith o gyflwyno'r brechlyn. Diben brechu grwpiau gwahanol mewn lleoliadau gwahanol yw hwylusrwydd gweithredol.

Mae ein seilwaith wedi ehangu'n aruthrol ers dechrau'r flwyddyn.

Yn yr wythnos yn dechrau 12 Gorffennaf 2021, roeddem yn rhoi brechlynnau mewn dros 226 o leoliadau, gan gynnwys 50 o ganolfannau brechu torfol, 15 lleoliad meddyg teulu, 27 fferyllfa, 22 lleoliad ysbyty a 7 tîm symudol ar hyd a lled Cymru.

Mae cynllun pob bwrdd iechyd ar gyfer ymdrin â'r rhaglen frechu yn ystyried poblogaeth a capasiti'r bwrdd a'r lleoliadau brechu gwahanol sydd ar gael iddo, er mwyn cynnal effeithlonrwydd a chyflwyno'r cyfan yn esmwyth, yn gyflym ac yn effeithiol. Cafodd y cynlluniau hyn eu profi a'u hadolygu yn y Bwrdd Cyflawni Gweithredol lle rhoddodd pob bwrdd iechyd sicrwydd y gellid darparu'r rhaglen frechu yn ogystal â'r gwasanaethau arferol.

Prif ffocws unedau symudol yw cyrraedd y rhai anodd eu cyrraedd – fel cartrefi gofal. Efallai na fydd nifer yr unedau symudol sydd dan ofal ein nyrsys cymunedol o reidrwydd yn tyfu; hwyrach y byddant yn lleihau ar ôl i garfanau'r cartrefi gofal gael eu brechu, gyda thimau'n dychwelyd i ganolfannau brechu fel bod capasiti'n cynyddu yno.

Rydym hefyd wedi gweld cyflwyno Canolfannau Brechu Cymunedol. Mae Canolfannau Brechu Cymunedol yn dwyn ynghyd ystod o ymarferwyr gofal sylfaenol, gan gynnwys deintyddion ac optometryddion, sy'n cynnig ateb mewn

cymunedau lleol ond gyda'r gallu i frechu mwy o bobl na phractisau meddyg teulu yn unig wrth i gyflenwadau gynyddu.

Mae mwy o fferyllwyr – a chontractwyr gofal sylfaenol eraill, fel deintyddion ac optegwyr – wedi cael eu gwahodd i helpu'r ymdrech enfawr i frechu pobl rhag y coronafeirws yn yr wythnosau a'r misoedd i ddod.

Hyd yma mae 61 o fferyllfeydd wedi bod yn rhan o raglen frechu COVID-19. Mae fferyllfeydd wedi chwarae rhan bwysig yn y rhaglen frechu yn enwedig o ran darparu'r brechlyn COVID-19 mewn ardaloedd gwledig anos eu cyrraedd yma yng Nghymru, gan gynnig cyfleustra i bobl leol.

Goblygiadau ariannol – Dim ychwanegol.

Argymhelliad 5

Rhaid i Lywodraeth Cymru barhau i adolygu'r adnoddau ar gyfer cyflwyno'r brechlyn, gan gynnwys cyfleusterau a staffio yn ogystal â'r brechlyn ei hun, ac ymchwilio i opsiynau i ddyrannu rhagor o gyllid yn ystod blwyddyn ariannol 2021-22 os oes angen.

Ymateb: Derbyn

Rydym yn croesawu'r cyhoeddiad yng nghyllideb derfynol Llywodraeth Cymru ar gyfer 2021-22 am £380 miliwn ychwanegol ar gyfer chwe mis cyntaf 2021-22, a fydd cynnwys cyllid ar gyfer parhau i gyflwyno'r rhaglen frechu. Fel yr amlinellwyd yn ystod sesiwn graffu'r Gyllideb, mae ansicrwydd ynghylch costau posibl gweddill y rhaglen yn y dyfodol, yn rhannol oherwydd diffyg eglurder o ran a ydy'r brechlynnau presennol yn darparu amddiffyniad hirdymor yn erbyn y feirws ac amrywiolion newydd. Cafwyd cyngor interim am gam 3 y rhaglen frechu gan y Cydbwyllgor ar Frechu ac Imiwneiddio (JCVI), sy'n argymhell bod ymgyrch pigiad atgyfnerthu'r hydref yn dechrau ym mis Medi 2021. Byddwn yn adolygu'r adnoddau sydd ar gael yn barhaus, yn enwedig os oes rhaid cyflawni'r rhaglen hon bob blwyddyn.

Mae swyddogion Llywodraeth Cymru wedi gweithio gydag Uned Cyflawni Ariannol GIG Cymru (FDU), sydd wedi cysylltu â byrddau iechyd unigol, i ddatblygu asesiad ariannol parhaus o'r rhaglen. Mae'r gwaith hwn yn mynd

rhagddo a bydd yn parhau gydol y rhaglen frechu. Mae'r FDU yn monitro'n ofalus sut mae byrddau iechyd yn ariannu'r rhaglen frechu bob mis, er mwyn sylwi'n gynnar ar unrhyw newidiadau mewn costau. Cynhelir cyfarfod misol o arweinwyr Cyllid GIG Cymru gyda swyddogion Llywodraeth Cymru, arweinwyr FDU ac arweinydd gweithredol y rhaglen weithredu. Mae arweinwyr FDU a swyddogion Llywodraeth Cymru yn cyfarfod bob wythnos i drafod unrhyw faterion. Bydd swyddogion yn parhau i gysylltu'n agos â'r FDU ynghylch monitro ac yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Gweinidog Cyllid. Mae adroddiadau ffurfiol ar wariant ar weithredu'r brechlyn wedi'u cynnwys yn y Ffurflenni Monitro Misol ar gyfer GIG Cymru

Goblygiadau ariannol – Dim ychwanegol.

Argymhelliad 6

Nodwn fod adroddiadau gwerthuso'r cynlluniau peilot profi asymptomatig torfol wedi'u cyhoeddi ar 15 Mawrth 2021. Rhaid i Lywodraeth Cymru nawr sicrhau bod unrhyw wersi a ddysgwyd yn cael eu rhoi ar waith ledled Cymru wrth weithredu ei strategaeth profi COVID-19.

Ymateb: Derbyn

Roedd y datganiad - <https://llyw.cymru/datganiad-ysgrifenedig-covid-19-profi-i-ddarganfod> - a gyhoeddwyd ar 22 Mawrth am elfen Profi i Ddarganfod y Strategaeth Profi yn nodi sut roedd y gwersi a ddysgwyd o gynllun peilot profi asymptomatig yn ardaloedd Merthyr Tudful a Chwm Cynon Isaf yn cael eu rhoi ar waith mewn cynlluniau i'w gweithredu. Roedd hyn yn cynnwys ymestyn amserlenni ar gyfer y rhaglen profi gymunedol tan ddiwedd mis Medi er mwyn helpu i reoli achosion a thargedu ardaloedd sy'n gweld cynnydd cyflym mewn achosion ac sy'n profi trosglwyddo parhaus. Defnyddiwyd y dull hwn yn llwyddiannus fel rhan o'r cynllun i ymateb i'r achosion yng Nghaerdybi yn ystod mis Mawrth a mis Ebrill ac yn fwy diweddar yng Nghonwy a rhannau eraill o'r Gogledd oherwydd amrywiolyn delta. Roedd hefyd yn nodi sut y byddai sianeli dosbarthu newydd yn cael eu defnyddio er mwyn helpu pobl nad ydynt yn gallu cael gafael ar brofion yn y gweithle ac nad ydynt yn gallu gweithio gartref i gael gafael ar hunanbrofion i'w defnyddio gartref wrth i'r

cyfyngiadau lacio. Mae gwirfoddolwyr ac unigolion na allant weithio gartref wedi gallu casglu profion llif unffordd o safleoedd profi lleol ledled Cymru ers 16 Ebrill. Ers 26 Ebrill, mae pobl hefyd wedi gallu gwneud cais am brofion llif unffordd i'w danfon yn syth i'w cartref, drwy'r hyn a elwir yn sianel LFD Direct. Fe wnaethom lansio Pharmacy Collect ar 5 Gorffennaf er mwyn cynnig mynediad mwy cyfartal i gymunedau o Fôn i Fynwy gan y bydd fferyllfeydd sy'n cymryd rhan yn darparu mannau casglu ar gyfer profion llif unffordd.

Rydym yn dysgu ac yn asesu'n barhaus sut rydym yn gweithredu ein strategaeth brofi ac yn darparu ymateb ystwyth i achosion ac amgylchiadau sy'n newid. Mae hyn yn cynnwys arolygon deall ymddygiad a gwerthuso.

Goblygiadau ariannol – Dim ychwanegol.

Argymhelliad 7

Rhaid i Lywodraeth Cymru ddarparu gwybodaeth glir, syml a hygyrch i'r cyhoedd am y gwahanol fathau o brofion (o ran pum haen y strategaeth brofi a Phrofion Llif Unffordd / profion Adwaith Cadwynol Polymerasau (PCR)), sut a phryd y dylent gael y gwahanol fathau o brofion, a pha gamau y dylent eu cymryd yn dilyn canlyniadau prawf positif neu negyddol.

Ymateb: Derbyn

Rydym yn cydnabod pwysigrwydd gwybodaeth glir a hygyrch am brofion sy'n nodi diben y mathau gwahanol o brofion a phryd i'w defnyddio. Datblygwyd fideos, taflenni a chanllawiau ynghylch y mathau o brofion sydd ar gael a sut a phryd i gael gafael arnynt i ddarparu gwybodaeth i'r cyhoedd, ac yn benodol i grwpiau a lleoliadau sy'n cael profion asymptomatig rheolaidd o dan bum llinyn y strategaeth. Mae hyn wedi cynnwys gwrando ar adborth gan bartneriaid a rhanddeiliaid lleol, yn enwedig mewn perthynas â gweithredu ar ganlyniadau, a darparu canllawiau ac eglurder pellach ar berfformiad y profion a gwahanol rolau profion llif unffordd a PCR. Lanswyd arolwg gennym ym mis Mehefin ar gyfer pobl sy'n profi'n rheolaidd ar draws grwpiau gwahanol er mwyn deall profiadau pobl ac anghenion cyfathrebu ychwanegol yn well a helpu i gynllunio pa fath o brofion y dylem eu cynnig yn y dyfodol.

Goblygiadau ariannol – Dim ychwanegol.

Argymhelliad 8

Dylai Llywodraeth Cymru fonitro ac adolygu'r wybodaeth sy'n cael ei dosbarthu gan staff olrhain cysylltiadau'n rheolaidd. Dylai hyn gyd-fynd â rhaglen hyfforddi barhaus i sicrhau negeseuon cyson mewn perthynas â'r cymorth sydd ar gael i'r sawl sy'n gorfod hunanynysu.

Ymateb: Derbyn

Mae rhoi gwybod i bobl am y cymorth sydd ar gael i hunanynysu yn flaenoriaeth ar gyfer olrhain cysylltiadau. O'r herwydd, caiff yr holl ganllawiau olrhain cysylltiadau eu hadolygu a'u diwygio'n barhaus er mwyn sicrhau eu bod yn gyfredol ac yn gywir. Er enghraifft, diweddarwyd sgriptiau olrhain cysylltiadau yn ddiweddar pan aeth y Cynllun Cymorth Hunanynysu newydd, mwy hael, yn fyw fel bod y taliad bellach yn cael ei grybwyll yn benodol yn ystod y sgwrs gychwynol â'r rhai y gofynnwyd iddynt hunanynysu.

Ar ben hynny, anfonir neges destun ar wahân gyda neges am y Cynllun Cymorth Hunanynysu a rhif achos yr unigolyn i'w annog i wneud cais am y taliad, a lanswyd ymgyrch gyfathrebu wedi'i thargedu ym mis Mawrth i godi ymwybyddiaeth o'r cymorth ariannol sydd ar gael drwy'r Cynllun Cymorth Hunanynysu.

At hynny, ffurfiwyd Grŵp Deall Ymddygiad o ran Systemau Olrhain Cysylltiadau ym mis Tachwedd 2020, i gydnabod y ffaith bod swyddogion olrhain cysylltiadau yn geidwaid ar gyfer ymyriadau 'Diogelu' ac yn gwneud cyfraniad allweddol wrth helpu achosion a chysylltiadau i gadw at reolau hunanynysu. Drwy'r grŵp hwn, cynhaliodd Iechyd Cyhoeddus Cymru waith gyda'r gweithlu olrhain cysylltiadau a datblygu raglen 'Hyfforddi'r Hyfforddwr' ar gyfer y swyddogion hyn ledled Cymru.

Mae'r hyfforddiant hwn yn ymdrin â'r hyn sydd angen i swyddogion olrhain cysylltiadau ddeall am ymddygiad pobl i'w cynorthwyo i ddilyn rheolau hunanynysu, gan gynnwys galluogi mynediad at ymyriadau 'Diogelu' o

safbwynt cymorth ariannol ac iechyd meddwl. Mae'r hyfforddiant hwn yn cael ei ddarparu i hyfforddwyr swyddogion olrhain ledled Cymru ar hyn o bryd.

Yn ogystal, er mwyn parhau â'n huchelgais i wella'r gwasanaeth, mae llinellau ffôn ar waith ers dechrau mis Ebrill ar gyfer timau olrhain cysylltiadau lleol er mwyn helpu'r cyhoedd i gael cyngor yn hawdd a chyflym, codi cwestiynau a gofyn am gymorth.

Goblygiadau ariannol – Dim ychwanegol.

Argymhelliad 9

Dylai Llywodraeth Cymru werthuso cyfraddau cydymffurfio hunanynysu, gyda'r bwriad o ddeall y rhwystrau posibl rhag hunanynysu ac a oes angen cymryd unrhyw gamau pellach i fynd i'r afael â hwy.

Ymateb: Derbynn

Ddydd Gwener 30 Hydref, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru gynllun i ddarparu cymorth i bobl sy'n gorfod hunanynysu oherwydd eu bod nhw neu rywun y maent wedi bod mewn cysylltiad â nhw wedi cael prawf positif am Covid-19. Mae'r Cynllun Cymorth Hunanynysu wedi'i gynllunio i ddileu'r rhwystrau ariannol sy'n wynebu rhai pobl wrth orfod hunanynysu. Mae'r cynllun wedi'i anelu'n benodol at bobl sydd naill ai mewn cyflogaeth neu hunangyflogaeth ac a fydd yn colli incwm o ganlyniad i gael cais i hunanynysu gan wasanaeth Profi, Orlhain, Diogelu GIG Cymru.

Mae'r data diweddaraf yn dangos cyfradd dderbyn o 42% ar gyfer ceisiadau ar draws awdurdodau lleol. Mae gwaith wedi'i wneud er mwyn nodi gwelliannau i gymhwysedd a hygyrchedd y cynllun. Daeth y newidiadau diweddaraf i'r cynllun i rym ar 7 Mehefin 2021 ac mae'n sicrhau y bydd mwy o bobl yn gallu cael cymorth ariannol sydd ei angen arnynt er mwyn hunanynysu'n llwyddiannus gartref.

Gydol fis Mawrth a mis Ebrill, cyflwynodd Llywodraeth Cymru gynllun peilot i annog pobl i hunanynysu yn ardal Cwm Taf Morgannwg. Er mwyn cefnogi Rhaglen Brofi Gymunedol Cwm Taf Morgannwg, cafodd rhai a gafodd brawf positif neu a nodwyd fel cyswllt agos eu cyfeirio at linell gymorth hunanynysu Cwm Taf Morgannwg a chynigiwyd cymorth ychwanegol gyda bwyd ac eitemau hanfodol i'w helpu i hunanynysu a lleihau trosglwyddo. Gwnaed cyfanswm o 47 o atgyfeiriadau i rwydweithiau bwyd lleol ar draws pob un o'r 3 ardal awdurdod lleol sydd wedi helpu dros 130 o bobl i hunanynysu gartref. Mae gwerthusiad llawn o'r cynllun peilot ar y gweill a bydd yn nodi faint o bobl wnaeth gydymffurfio â rheoliadau hunanynysu, a oedd y cymorth a gynigiwyd wedi helpu pobl i hunanynysu a lleihau trosglwyddo, a bydd yn ystyried hefyd a oes modd cynnig cymorth Diogelu pellach.

Rydym yn gweithio gyda chydweithwyr Diogelu i ddatblygu dull tebyg o ymestyn cymorth Diogelu yn y Gogledd. Rydym yn gweithio gyda Bwrdd Iechyd Betsi Cadwaladr, awdurdodau lleol, y sector gwirfoddol a grwpiau cymunedol i lansio cynlluniau peilot mewn pum cymuned ddifreintiedig i brofi dull cyfannol o gefnogi cymunedau.

Mae pob Hyb Cymorth Covid yn cynnig yr un gwasanaethau craidd:

- Dyfeisiau llif unffordd ar gyfer profion asymptomatig
- Gwybodaeth am gyllid a dyled
- Cymorth gyda thlodi tanwydd a bwyd
- Cymorth a chwrsela iechyd meddwl
- Cynhwysiant digidol

O fewn y mis cyntaf, mae'r peilot wedi llwyddo i gyflwyno cannoedd o brofion dyfeisiau llif unffordd, gan adlewyrchu'r pryderon ar lawr gwlad am drosglwyddo Covid ac amrywiolion newydd. Rydym wedi casglu astudiaethau achos sy'n dangos bod unigolion yn manteisio ar y cynnig ehangach o wasanaethau, ac yn cysylltu'r agweddau gwahanol i gynnig cymorth eang.

Goblygiadau ariannol – Dim ychwanegol.

Argymhelliad 10.

Rhaid i gynllun adfer GIG Llywodraeth Cymru fod yn fanwl ac yn benodol, a chynnwys cerrig milltir mesuradwy ac unrhyw newidiadau arfaethedig i

wasanaethau, fel bod pobl yn gwybod beth i'w ddisgwyl, ac fel y gellir dwyn Llywodraeth Cymru i gyfrif.

Ymateb: Derbyn

Ar 22 Mawrth 2021 cyhoeddodd y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol, ynghyd â'r Dirprwy Weinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol a'r Gweinidog Iechyd Meddwl, Llesiant a'r Gymraeg *Iechyd a Gofal Cymdeithasol yng Nghymru – COVID-19: Edrych tua'r dyfodol* (y cyfeirir ato o hyn ymlaen fel Edrych tua'r dyfodol)

<https://llyw.cymru/gwella-iechyd-gofal-cymdeithasol>

<https://gov.wales/improving-health-and-social-care>

Mae *Edrych tua'r dyfodol* yn nodi effaith sylweddol COVID-19 ar gymdeithas ac ar wasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol dros y 12 mis diwethaf. Mae'n nodi rhai o'r cyfleoedd a'r risgiau, gan edrych ymlaen at gam nesaf ymateb y pandemig ac at adferiad. Mae'r ddogfen yn nodi ystod o flaenoriaethau, y bydd y system iechyd a chymdeithasol gyfan yn eu dilyn yn ystod y misoedd a'r blynyddoedd nesaf.

Mae'n ddarlun lefel uchel o 'lle rydyn ni arni nawr' a 'lle rydym am fod'. Mae cydnabyddiaeth nad yw amserlen gadarn ar gyfer adferiad yn wyneb y pandemig parhaus a'r ansicrwydd presennol yn bosibl. Dyna pam mae *Edrych tua'r dyfodol* yn nodi dull gweithredu yn hytrach na chynllun diffiniol. Y nod fydd parhau i weithio ochr yn ochr â'r GIG a'r gwasanaethau cymdeithasol i ddatblygu cynlluniau manylach wrth i'r pandemig leddfu, gan adeiladu tuag at gynaliadwyedd ac adferiad cyn gynted â phosibl gan gydnabod natur anferthol a chymhleth yr her sydd o'n blaenau.

Law yn llaw ag *Edrych tua'r dyfodol*, cyhoeddwyd y [Fframwaith Clinigol Cenedlaethol](#) ym mis Mawrth 2021 hefyd. Mae'n rhoi arweiniad ar ddatblygu gwasanaethau gofal iechyd, ac yn ei dro, caiff ei ategu gan lawer o ddogfennau mwy penodol a fydd yn disgrifio disgwyliadau mewn amrywiaeth o feysydd gwasanaeth penodol. Datganiad Ansawdd y Gwasanaethau Canser yw'r cyntaf o gyfres sy'n gosod y weledigaeth, yr uchelgais a'r disgwyliadau ar gyfer canlyniadau gwell i bobl Cymru. Bydd Datganiadau Ansawdd ar gyfer cyflyrau blaenllaw eraill yn dilyn dros y misoedd nesaf.

<https://llyw.cymru/y-datganiad-ansawdd-ar-gyfer-canser>

<https://llyw.cymru/y-datganiad-ansawdd-ar-gyfer-cyflyrau-ar-y-galon>

[Darparodd Llywodraeth Cymru fuddsoddiad anghylchol o £100m er mwyn helpu i weithredu *Edrych tua'r dyfodol* yn gynnar. Mae byrddau iechyd ac Ymddiriedolaethau'r GIG wedi datblygu cynlluniau i ddechrau mynd i'r afael â'r twf mewn rhestrau aros sydd wedi digwydd dros yr 16 mis diwethaf o ganlyniad i'r pandemig.](#)

[Mae cynlluniau blynyddol y GIG ar gyfer 2021-22 yn cael eu cwblhau'n derfynol hefyd, a byddant yn cael eu cyflwyno i Lywodraeth Cymru erbyn 30 Mehefin 2021. Byddant yn cynnwys rhagor o fanylion am y cerrig milltir adfer.](#)

Goblygiadau ariannol – Bydd costau'r adferiad, er nad ydynt yn hysbys eto, yn sylweddol. Mae £100m wedi'i ymrwymo er mwyn helpu i weithredu *Edrych tua'r dyfodol* yn gynnar.

Argymhelliad 11.

Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda byrddau iechyd i hwyluso rhannu arfer da o ran cyfathrebu â chleifion sy'n aros am driniaeth ysbyty a'u cefnogi.

Ymateb: Derbyn

Mae Llywodraeth Cymru a'r GIG yn pryderu'n fawr am yr effaith ar gleifion sy'n gorfod aros yn hir am driniaeth ac adolygiadau clinigol (apwyntiadau newydd a dilynol).

Cytunwyd ar ddull cyfathrebu cenedlaethol gyda phob bwrdd iechyd ac er ei fod wedi'i anelu i ddechrau at gleifion sy'n aros dros 52 wythnos am eu hapwyntiad claf allanol cyntaf, bydd yn cael ei ymestyn i bawb sy'n disgwyl am yr apwyntiad claf allanol cyntaf (dros 16 wythnos maes o law, y flaenoriaeth yw'r rhai sy'n aros dros 52 wythnos) a'r rhai sy'n aros am apwyntiad dilynol. Mae gwaith ar droed i sicrhau bod y rhai sy'n aros am driniaeth yn cadw'n dda ac yn iach wrth aros.

Datblygwyd llythyr cenedlaethol y cytunwyd arno, wedi'i ategu gan holiadur i ddeall cyflwr presennol y claf. Anfonwyd y llythyrau at gleifion o fis Mai 2021

ymlaen i sicrhau bod cleifion ar y rhestrau aros cywir. Cytunwyd ar brosesau asesu ac adolygu clinigol a dechreuwyd eu gweithredu ddiwedd mis Mai. Bydd hyn yn cymryd amser i'w gwblhau, ond y bwriad yw, unwaith y bydd y byrddau iechyd wedi cysylltu â phawb sy'n aros dros 52 wythnos, byddant yn cysylltu â'r rhai sy'n aros dros 36 wythnos ac yna 26 wythnos. Datblygwyd y rhain ar y cyd a bydd y Rhaglen Gofal wedi'i Gynllunio yn parhau i hwyluso rhannu arfer gorau yn y maes hwn.

Goblygiadau ariannol – Dim ychwanegol.

Argymhelliad 12.

Dylai Llywodraeth Cymru nodi sut y bydd ei chynllun adfer GIG yn cyd-fynd â'r broses bresennol o drawsnewid gwasanaethau, ac yn adeiladu arni, sut y bydd yr hyn a ddysgir o gynlluniau llwyddiannus yn cael ei brif ffrydio, a sut y bydd maint ac effaith trawsnewid gwasanaethau yn cael eu monitro a'u gwerthuso i sicrhau eu bod yn cyflawni yn erbyn blaenoriaethau Llywodraeth Cymru.

Ymateb: Derbyn

Mae Iechyd a Gofal Cymdeithasol yng Nghymru – COVID-19: Edrych tua'r dyfodol, a gyhoeddwyd yn ddiweddar, yn nodi'r dull o ailadeiladu'r system iechyd a gofal cymdeithasol yng Nghymru ac yn pwysleisio'r neges bod rhaid i Gymru elwa ar y manteision yn ddaeth yn sgil delio â'r pandemig. Mae *Edrych tua'r dyfodol* yn pwysleisio bod mynd i'r afael ag anghydraddoldebau iechyd yn gorfod bod wrth wraidd ailadeiladu'r genedl.

Mae cydnabyddiaeth o'r rôl ehangach y gall technoleg ei chwarae wrth helpu cleifion i gael gafael ar gyngor a gofal. Mae pennod benodol ar gymorth digidol effeithiol yn nodi sut i GIG Cymru allu cyflwyno systemau digidol newydd yn genedlaethol yn gyflym, ac yn dangos sut y gall gweithwyr proffesiynol a chleifion newid yn gyflym i ffyrdd newydd o weithio a alluogir gan dechnoleg. Daeth gweithio o bell, ymgynghoriadau fideo a diagnosteg ar raddfa fawr fel profion COVID-19 yn norm yn gyflym, gydag ap COVID-19 y GIG wedi'i lawrlwytho dros 700,000 o weithiau erbyn mis Mawrth 2021.

Rhaid parhau â chyflymder y trawsnewidiad digidol hwn. Yn yr un modd, rhaid adeiladu ar y buddsoddiad a wnaed yn ddiweddar mewn seilwaith a gwasanaethau digidol. Mae Llywodraeth Cymru eisoes wedi cadarnhau buddsoddiad cynyddol mewn trawsnewid digidol i £75m ar gyfer 2021-22, ochr yn ochr â sefydlu Iechyd a Gofal Digidol Cymru a chynnydd o £10m mewn cyllid craidd ar gyfer ein sefydliad gwasanaethau digidol cenedlaethol.

Er mwyn manteisio ar y trawsnewid gwasanaethau ac arferion arloesol sydd wedi dod i'r amlwg wrth ymateb i'r pandemig, cafodd astudiaeth Arloesi a Thrawsnewid COVID-19 GIG Cymru ei chynnal ar draws Byrddau Iechyd ac Ymddiriedolaethau GIG Cymru, gan ddangos themâu ac astudiaethau achos llwyddiannus a all alluogi, ehangu a chynnal ffyrdd arloesol a thrawsnewidiol o weithio.

Cynhyrchwyd astudiaeth o'r canfyddiadau gan Brifysgol Abertawe, a ariannwyd mewn partneriaeth gan Lywodraeth Cymru, Bwrdd Iechyd Prifysgol Aneurin Bevan ac AaGIC.

Cyhoeddwyd adroddiad cryno ym mis Mawrth 2021 yn tynnu sylw at y prif themâu sy'n dod i'r amlwg:

- Adnodd staff hyblyg
- Lles staff
- Cydweithio
- Cyflymu'r broses o wneud penderfyniadau
- Cynnal cyflymder arloesi
- Mynediad a hyder digidol
- Croesawu technoleg newydd

Cyhoeddwyd yr adroddiad llawn a'r astudiaethau achos ar 23 Mehefin 2021:

<https://www.nhsconfed.org/publications/gig-cymru-adroddiad-astudiaeth-arloesi-thrawsnewid-covid-19>

Goblygiadau ariannol – Bydd costau'r adferiad, er nad ydynt yn hysbys eto, yn sylweddol. Mae £100m wedi'i ymrwymo i gefnogi camau gweithredu ar unwaith mewn ymateb i'r blaenoriaethau a nodwyd yn *Edrych tua'r dyfodol*.

Argymhelliad 13/14

Dylai cynllun adfer GIG Llywodraeth Cymru gynnwys camau gweithredu ac adnoddau ar gyfer gwaith ymchwil pellach i COVID hir ac ar gyfer sicrhau bod gan bobl a chymunedau ledled Cymru fynediad cyson a theg at y gwasanaethau sydd eu hangen arnynt ar gyfer diagnosis, triniaeth, adferiad ac adsefydlu yn sgil COVID hir mewn amrywiaeth o leoliadau

Dylai Llywodraeth Cymru ymgysylltu drwy ymgyrch ymwybyddiaeth gyhoeddus i sicrhau bod y cyhoedd yn deall yn llawn risgiau, effaith a goblygiadau hirdymor COVID hir, yn enwedig wrth i'r broses o gyflwyno'r brechlyn barhau ac wrth i'r cyfyngiadau symud ddechrau cael eu llacio.

Ymateb: Derbyn

Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod effaith bosibl COVID hir ar unigolion, cymunedau a gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol. Cyfrannodd Cymru at y gwaith o ddatblygu canllawiau NICE a gyhoeddwyd ar 18 Rhagfyr 2020 (<https://www.nice.org.uk/guidance/ng188>) ac mae'n cymryd rhan weithredol mewn astudiaethau ymchwil yn y DU ac yn rhyngwladol. Cyhoeddodd papur y Grŵp Cynghori Technegol 'COVID hir – beth ydyn ni'n ei wybod a beth sydd angen i ni ei wybod?' (<https://llyw.cymru/y-grwp-cyngor-technegol-covid-hir>) ym mis Chwefror.

Ysgrifennodd Dr Andrew Goodall at Brif Weithredwyr y GIG ar 22 Chwefror 2021 yn nodi disgwyliadau Llywodraeth Cymru ar gyfer gwasanaethau yn Llwybr Cymunedol Cymru Gyfan ar gyfer COVID Hir. Ers hynny mae pob Bwrdd Iechyd wedi gweithio gyda phractisau meddygon teulu a gwasanaethau cymunedol i roi llwybrau lleol ar waith, er mwyn sicrhau bod pobl â COVID hir yn gallu cael gafael ar y rhan fwyaf o'r gwasanaethau sydd eu hangen arnynt, boed yn asesiad, ymchwiliad, triniaeth a chymorth adsefydlu aml-broffesiynol, mor agos â phosibl i'w cartrefi gan wasanaethau gofal sylfaenol a chymunedol. Mae pobl sydd angen gwasanaethau mwy

arbenigol nad ydynt ond ar gael gan wasanaethau mewn ysbytai yn cael eu hatgyfeirio at y gwasanaethau hynny, a gall meddygon teulu gael cyngor arbenigol gan ysbytai i helpu pobl yn y gymuned. Mae gwasanaethau'n seiliedig ar egwyddorion osgoi niwed, hyrwyddo a chefnogi hunanreoli, a gofal di-dor seiliedig ar werthoedd gan y gweithwyr iechyd proffesiynol neu'r gwasanaeth iechyd cywir, nail ai gartref neu mor agos â phosib i'r cartref. Efallai y bydd gan bobl sydd â COVID hir ystod eang iawn o symptomau ac anghenion felly bydd gofal, triniaeth ac adsefydlu yn unol â chanllaw clinigol NICE ac wedi'u teilwra i anghenion iechyd a lles penodol pob unigolyn.

Mae *Iechyd a Gofal Cymdeithasol yng Nghymru – COVID-19: Edrych tua'r dyfodol* yn cyfeirio at effaith COVID hir ar rai pobl, boed yn gleifion neu'n staff ac yn cydnabod bod angen deall mwy am sut mae hyn yn effeithio ar bobl sy'n cael triniaeth, gofal a chymorth, gofalwyr di-dâl a'r gweithlu gofal cymdeithasol. Mae *Edrych tua'r dyfodol* yn cydnabod yr angen i gefnogi'r gwaith o reoli COVID hir wrth i'r system iechyd a gofal cymdeithasol adeiladu eu cynlluniau at y dyfodol.

Mae GIG Cymru wedi datblygu grŵp Cymuned Ymarfer COVID Hir, sy'n cynnwys arweinwyr o bob bwrdd iechyd yn cydweithio i safoni gofal a rhannu gwybodaeth, dealltwriaeth a dysgu am y cyflwr newydd hwn. Mae hyn yn arbennig o bwysig o ystyried yr ystod eang o symptomau a brofir gan bobl, sy'n golygu bod angen i ystod o arbenigedd proffesiynol fod ar gael, tra'n bod yn cadw nifer yr apwyntiadau ac asesiadau lluosog mor isel â phosibl. Er mwyn sicrhau cysondeb, mae canllawiau digidol Cymru gyfan ar gyfer trin COVID hir bellach ar gael i bobl gweithiwr iechyd proffesiynol, sy'n cynnwys tiwtorialau a chynghor ar sut i gefnogi cleifion, gan gynnwys dulliau atgyfeirio at wasanaethau lleol.

Mae proses gyfathrebu â gweithwyr iechyd proffesiynol ar y gweill hefyd er mwyn codi ymwybyddiaeth o anghenion pobl â COVID hir a'r llwybrau lleol i wasanaethau fel eu bod yn gallu cyfeirio pobl yn gyflym ac yn effeithiol at wasanaethau lleol pan fyddant yn mynd at unrhyw ddarparwr iechyd.

Datblygwyd canllawiau cefnogol eraill i gefnogi gweithwyr iechyd proffesiynol i gefnogi'r rhai sydd wedi dioddef effeithiau gwael o ganlyniad i'r pandemig.

Gydol y pandemig, wrth i ni ddysgu mwy, rydym wedi addasu ein negeseuon i'r cyhoedd er mwyn cefnogi'r egwyddor sylfaenol allweddol 'Diogelu Cymru'. O'r herwydd, ac wedi llwyddiant y rhaglen frechu, byddem yn rhagweld y bydd angen i'n negeseuon i'r boblogaeth gynnwys y mathau eraill o niwed a all ddeillio o COVID 19.

Goblygiadau ariannol – bydd costau'r adferiad, er nad ydynt yn hysbys eto, yn sylweddol. Mae £100m wedi'i ymrwymo i gefnogi'r camau gweithredu uniongyrchol mewn ymateb i'r blaenoriaethau a nodwyd yn *Edrych tua'r dyfodol*. Cyhoeddwyd £5m er mwyn cefnogi'r gwaith o ddatblygu gwasanaethau i'r rhai sydd â COVID hir ac eraill sydd wedi'u heffeithio gan y pandemig. Bydd yr arian yn canolbwyntio ar ofal sylfaenol a chymunedol.

Argymhelliad 15.

Dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod ei chynllun adfer GIG COVID-19 yn cynnwys pwyslais parhaus ar adnabod anghydraddoldebau iechyd a mynd i'r afael â hwy drwy ymyriadau wedi'u targedu a'u teilwra, cyhoeddi data tryloyw, cydweithio â rhanddeiliaid a chymunedau, a chyfathrebu ac ymgysylltu effeithiol sy'n magu hyder y cyhoedd ledled Cymru.

Ymateb: Derbyn

Mae *Iechyd a Gofal Cymdeithasol yng Nghymru – COVID-19: Edrych tua'r dyfodol* yn nodi effaith sylweddol COVID-19 ar gymdeithas ac ar wasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol. Mae'n nodi dull realistig o ailgodi'r system iechyd a gofal yng Nghymru, gyda thegwch a chwarae teg wrth wraidd y cyfan.

<https://llyw.cymru/gwella-iechyd-gofal-cymdeithasol>

<https://gov.wales/improving-health-and-social-care>

Mae *Edrych tua'r dyfodol* yn canolbwyntio ar anghydraddoldebau ac yn cynnwys pennod benodol ar effaith COVID-19 ac anghydraddoldebau iechyd. Mae COVID-19 wedi gwaethygu'r anghydraddoldebau iechyd ac economaidd sy'n bodoli'n barod, ond mae hefyd wedi dyfnhau ein dealltwriaeth o'r materion hyn.

Mae COVID-19 wedi cael effaith anghymesur ar gymunedau Pobl Dduon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig yng Nghymru ond mae anghydraddoldebau i'w gweld ar draws cymunedau a grwpiau eraill hefyd. Ochr yn ochr ag ethnigrwydd, mae COVID-19 wedi cael mwy o effaith ar y rhai sy'n ordew ac yn dioddef problemau iechyd niferus. Mae *Edrych tua'r dyfodol* yn cydnabod bod mwy nag un salwch neu gyflwr yn gysylltiedig â chanlyniadau gwaeth ar gyfer COVID-19. Roedd angen cymorth ychwanegol ar rai grwpiau, megis pobl a oedd yn cael eu gwarchod, sydd â mynediad anghyfartal at amrywiaeth o adnoddau, gan gynnwys iechyd a chymorth cymdeithasol. Hefyd, gwelwyd bod gordewdra yn ffactor cyson ymhlith y rhai a gafodd eu derbyn i'r ysbyty, eu cymryd i'r uned gofal dwys a marw.

Yn ystod yr 16 mis diwethaf, mae cyfraddau heintiau a throsglwyddo'r feirws wedi dangos bod rhai sy'n byw mewn cymunedau difreintiedig wedi dioddef yn anghymesur. Mae amodau tai gwaeth, gorlenwi, defnyddio trafndiaeth gyhoeddus, neu weithio mewn swyddi â chyflog is wedi golygu bod llawer o bobl wedi gweld a theimlo effaith COVID-19 yn bersonol.

Mae *Edrych tua'r dyfodol* yn pwysleisio pwysigrwydd ymchwil barhaus i ddeall beth yw'r ffactorau risg ar gyfer pobl agored i niwed a'r ffordd orau o leihau'r rhain, boed hynny drwy'r brechlyn, triniaeth neu ymyriadau lles. Rhaid lleihau'r gwahaniaethau mewn amodau byw sy'n cael effeithiau negyddol ar iechyd a lles pobl Cymru. Mae mynediad at dai diogel o ansawdd da yn bwysig, ac mae angen adeiladu ar y cymorth a gynigwyd i'r rhai sy'n ddigartref yn ystod COVID-19. Mae *Edrych tua'r dyfodol* yn ategu'r angen i ddarparu cymorth i rannau mwyaf bregus ac agored i niwed o'n cymdeithas wrth adfer ein system iechyd a gofal cymdeithasol.

Cafodd camau gweithredu *Cymru Iachach* eu hadolygu ym mis Mawrth 2021 i sicrhau bod ein cynllun hirdymor ar gyfer system iechyd a gofal integredig yn parhau'n berthnasol wrth i ni fynd i'r afael â'r heriau sydd o'n blaenau.

Cyflwynwyd camau gweithredu newydd i ganolbwyntio ar anghydraddoldebau ym maes iechyd, iechyd meddwl, plant a phobl ifanc a datgarboneiddio er mwyn sicrhau bod y system iechyd a gofal cymdeithasol yng Nghymru yn agored, yn dryloyw ac yn helpu pawb.

Goblygiadau ariannol – Bydd costau'r adferiad, er nad ydynt yn hysbys eto, yn sylweddol. Mae £100m wedi'i ymrwmo i gefnogi camau gweithredu ar unwaith mewn ymateb i'r blaenoriaethau a nodwyd yn *Edrych tua'r dyfodol*.

Argymhelliad 16.

Dylai Llywodraeth Cymru roi sicrwydd y bydd strategaeth y gweithlu iechyd a gofal cymdeithasol ac unrhyw gynllun gweithlu manwl dilynol yn sicrhau bod gan y gweithlu'r capasiti, y cydnherthedd a'r cymysgedd sgiliau priodol i ymateb i'r pandemig parhaus, a sicrhau bod y gwasanaeth yn cael ei adfer a'i drawsnewid

Ymateb: Derbyn

Mae cynllunio, ymgysylltu a hyblygrwydd y gweithlu wedi bod o'r pwys mwyaf yn ystod y pandemig, ond pwysleisiodd hefyd mai'r gweithlu oedd y cyfyngiad allweddol a disgwylir i hyn barhau dros y cyfnod adfer. Bydd maint yr heriau a'r cyfleoedd i'r gweithlu yn effeithio ar bob maes o gynllunio a darparu gwasanaethau wrth i weithgarwch nad yw'n ymwneud â covid gynyddu'n raddol.

Bydd capasiti a chynllunio'r gweithlu yn parhau i fod yn ffocws sylweddol i fyrddau iechyd ac ymddiriedolaethau ar lefel leol a rhanbarthol. Yn genedlaethol, Cynllun Blynyddol Addysg a Gwella Iechyd Cymru ar gyfer 2021-22 fydd y cynllun cyflawni ar gyfer elfennau iechyd strategaeth y gweithlu.

Bydd galluogi staff i orffwys ac adfer, a'u gallu i helpu'r system i adfer wrth barhau i gyflwyno'r rhaglen Profi, Orlhain, Diogelu a'r rhaglen frechu dorfol, yn hollbwysig i'n llwyddiant.

Goblygiadau ariannol – dim ychwanegol